

Hành trình văn hóa Champa sang Á Châu

Năm 1987 Po Dharma nhận lệnh sang Mã Lai để điều hành Trung Tâm của Viện Viễn Đông Pháp tại Kuala Lumpur và cũng là năm đánh dấu một khúc quanh mới trong tiến trình đấu tranh văn hóa Champa tại hải ngoại.

Viện Viễn Đông Pháp là cơ quan nghiên cứu chuyên về lịch sử và nền văn minh Châu Á, trực thuộc Bộ Đại Học và đặt dưới quyền bảo trợ của Bộ Ngoại Giao Pháp. Viện này có văn phòng thường trực nằm tại 15 quốc gia ở khu vực Á Châu, trong đó có Mã Lai.

Lần đầu tiên trong lịch sử của cộng đồng dân tộc Đông Dương tại Pháp, Po Dharma, gốc người Chăm, là nhân vật đầu tiên được chính phủ Pháp giao trách nhiệm để điều hành một cơ quan nghiên cứu của Công Hòa Pháp tại nước ngoài. Với chức vụ này, Po Dharma bắt đầu triển khai chương trình nghiên cứu về mối liên hệ giữa Champa và Thế Giới Mã Lai, còn gọi là “Chương Trình Thế Giới Mã Lai” để phát triển di sản văn hóa Champa tại vương quốc này. Khi đã đến Mã Lai, Po Dharma thường làm việc trực tiếp với Ngài Đại Sứ Toàn Quyền Pháp và đã thành công chinh phục Sứ Quán Pháp tại Kuala Lumpur yểm trợ cho chương trình này.

Viện Viễn Đông Pháp tại Kuala Lumpur có

Champa và Mã Lai

trụ sở nằm ngay trong Bộ Văn Hóa Mã Lai, nhằm phát triển nhanh chóng chương trình hợp tác giữa hai quốc gia. Là một nhà nghiên cứu khoa học, Po Dharma đã gây lòng tin nhanh chóng trong giới lãnh đạo Mã Lai. Người thân cận nhất của Po Dharma trong thời gian công tác tại quốc gia này là ông Dato' Sabbaruddin Chik, Bộ Trưởng Bộ Văn Hóa Mã Lai. Kể từ đó, Po Dharma xây dựng đường dây liên hệ mật thiết với các đại học và cơ quan nghiên cứu khoa học Mã Lai, Viện Bảo Tàng Quốc Gia, Thư Viện Quốc Gia, các tổ chức hội đoàn trí thức người Mã và từng quen biết với một số hoàng tử thuộc gia đình hoàng gia của vương quốc này, v.v.

Tháp đôi, Kuala Lumpur

1. Buổi họp báo về Chamapa học

Champa là một vương quốc có nhiều mối liên hệ với thế giới Mã Lai, từ ngôn ngữ, văn chương cho đến phong tục tập quán và cách ăn mặc. Nhưng Champa vẫn là chủ đề mà người Mã chưa từng biết đến. Chính vì thế, Po Dharma đề nghị với Bộ Văn Hóa Mã Lai, Sứ Quán Pháp và Viện Viễn Đông Pháp tổ chức tại Kuala Lumpur vào năm 1988 “Ngày Văn Hóa Champa” để chuyển tải đến quần chúng và giới khoa học Mã Lai di sản văn hóa Champa, vương quốc nằm ở miền trung Việt Nam bị xóa bỏ trên bản đồ vào năm 1832.

Ngày 17 tháng 4 năm 1988, Bộ Trưởng Bộ Văn Hóa Mã, Đại Sứ Toàn Quyền Pháp và Viện Trưởng Viện Viễn Đông Pháp tổ chức buổi họp báo tại Kuala Lumpur để thông tin đến cơ quan báo chí và truyền hình Mã Lai về sự hiện của Po Dharma tại quốc gia này và thông báo về chương trình “Ngày

Văn Hóa Champa” sẽ tổ chức tại Kuala Lumpur vào tháng 9 sắp tới. Kể từ đó, Champa trở thành đề tài quan trọng lan tràn trên mặt báo chí và trong giới khoa học Mã.

Ngày Văn Hóa Champa tại Kuala Lumpur mang chủ đề: “Thế Giới Mã Lai và Champa” được tổ chức vào ngày 12 và 13 tháng 9 năm 1988 bởi Bộ Văn Hóa Mã Lai, Sứ Quán Pháp và Viện Viễn Đông Pháp. Chương trình này gồm có 3 mục:

- Triển lãm văn hóa Champa,
- Hội thảo khảo học về nền văn minh Champa
- Đêm văn nghệ Champa do ca sĩ Chế Linh và Từ Công Phụng thực hiện

Nhằm thực hiện chương trình này, Po Dharma đề nghị Bộ Văn Hóa Mã Lai mời hơn 40 người Champa từ Âu Châu và Mỹ Châu sang tham dự buổi lễ và trình diễn hai đêm văn nghệ Champa truyền thống tại thủ đô Kuala Lumpur. Phái đoàn Champa gồm đủ thành phần sắc tộc, Chăm Việt Nam, Chăm Campuchia và sắc tộc Tây Nguyên, như Radê, Jarai, Stiêng, v.v. Mọi chi phí dành cho 40 đại biểu Champa do Bộ Văn Hóa Mã Lai và Sứ Quán Pháp tài trợ.

Đại Sứ Toàn Quyền Pháp và Bộ Trưởng Bộ Văn Hóa viếng thăm triển lãm sách Chăm cổ.

1. Khai mạc Đại Hội Champa

Lần đầu tiên trong lịch sử, danh xưng Champa trở thành biểu tượng tràn ngập trên thủ đô Kuala Lumpur qua các bích chương quảng cáo, đài phát thanh và truyền hình Mã Lai.

Mở màn cho ngày văn hóa này là Triển Lãm Văn Hóa Champa tại Viện Bảo Tàng Quốc Gia Mã Lai đặt dưới quyền khai mạc của Dato' Sabbaruddin Chik, Bộ Trưởng Bộ Văn Hóa Mã Lai và ngài Jean Perrin, Đại Sứ Toàn Quyền Pháp tại Kuala Lumpur,

Po Dharma tiếp đón Bộ Trưởng Văn Hóa

Lễ khai mạc Ngày Văn Hóa Champa. Từ trái sang phải: Azid Deramen (Tổng Giám Đốc Bộ Văn Hóa), Ngài J. Perrin (Đại Sứ Toàn Quyền Pháp), Dato' Sabbaruddin Chik (Bộ Trưởng Bộ Văn Hóa), Dato' A. Souleiman (Thứ Trưởng Văn Hóa), Gs. F. Gros (Giám Đốc Viện Viễn Đông Pháp), Giám Đốc Viện Bảo Tàng Quốc Gia Mã Lai.

có sự hiện diện của Gs. F. Gros, Viện Trưởng Viện Viễn Đông Pháp.

Buổi lễ ra mắt Ngày Văn Hóa Champa là một biến cố lịch sử có sự hiện diện của nhiều nhân vật lãnh đạo trong chính quyền Mã Lai, phái đoàn ngoại giao, cơ quan báo chí, đài phát thanh và truyền hình.

Nhân dịp này, ông Hassan Poklaun là người đại diện cho cộng đồng Champa trong buổi lễ khai

mạc, tiếp đón chính khách đến tham dự và trao quà kỷ niệm cho Bộ Trưởng Văn Hóa Mã Lai và Đại Sứ Toàn Quyền Pháp để nói lên lời tri ân của cộng đồng Champa về sự quan tâm của chính phủ Mã Lai và Pháp đối với di sản văn hóa Champa, một vương quốc có một chiều dài lịch sử và nền văn minh cao độ, nay bị xóa bỏ trên bản đồ.

Từ Công Thu tiếp đón Đại Sứ Toàn Quyền Phi Luật Tân

Phái đoàn Champa. Bên phải là Bá Văn Đông

Từ Công Thu trao quà tặng cho Bộ Trưởng Văn Hóa

Từ Công Thu hướng dẫn quan khách thăm triển lãm

2. Hội thảo khảo học về nền văn minh Champa

Ngày 13 tháng 9 năm 1988 dành cho Hội thảo khảo học tại khách sạn Merlin tập trung nhiều nhà nghiên cứu Mã Lai và Pháp chuyên về Thế Giới Mã Lai và Champa. Tiêu biểu nhất là bài thuyết trình của Jean Hourcade, tùy viên văn hóa của Sứ Quán Pháp nhằm giải thích tại sao chính phủ Pháp rất quan tâm đến vấn đề di sản văn hóa Champa

Sau ngày hội thảo này, giới nghiên cứu khoa học Mã Lai bắt đầu chú tâm đến vấn đề Champa và hình thành nhiều chương trình nghiên cứu về sự liên hệ giữa Thế Giới Mã Lai và Champa.

Hội thảo về Champa. Từ trái sang phải: Po Dharma, Gs. Zainan Kling (Đại Học Malaya), Gs. F. Gros (Giám Đốc Viện Viễn Đông Pháp), J. Hourcade (Tùy Viên Văn Hóa, Sứ Quán Pháp)

Abd, Souleiman (Thứ Trưởng Văn Hóa) trao quà cho J. Hourcade (Tùy Viên Văn Hóa, Sứ Quán Pháp)

3. Đêm văn nghệ Champa

Đêm văn nghệ Champa truyền thống do ca sĩ Chế Linh và Từ Công Phụng thực hiện tập trung nhiều nghệ nhân Chăm và dân tộc Tây Nguyên từ Hoa Kỳ, Gia Nã Đại, Pháp và Đan Mạch đến trình diễn.

Đêm văn nghệ Champa mang chủ đề “Hoàng Tử Mã Lai đến Champa” là chương trình thu hút rất nhiều bài bình luận. Một số báo chí Mã cho rằng đêm văn nghệ này chỉ là một chương trình văn nghệ dân gian do nghệ nhân Champa thực hiện, nhưng rất là mới lạ đối với thính giả người Mã.

Trong một bài bình luận, Gs. Zainal Kling của đại học Malaya cho rằng đêm văn nghệ Champa, dù không đạt được đỉnh cao về nghệ thuật sân khấu, nhưng đã đưa khán giả người Mã vào một không gian mới lạ và huyền ảo. Các nghệ nhân Champa không diễn tuồng trên sân khấu mà là đang “gào thét tiếng kêu than náo nùng từ bãi nghĩa địa của một nền văn minh Champa suy tàn và cũng là lời trăng trối cuối cùng về thân phận đau thương của người Champa mất nước” thì đúng hơn.

Tamimi, phóng viên truyền hình Mã Lai đang giới thiệu ca sĩ Chế Linh

Đoàn văn nghệ Champa

Ngày Văn Hóa Champa tại Kuala Lumpur phát sinh ra 3 hiện tượng rất là mới lạ.

Hiện tượng báo chí là điểm đáng chú tâm nhất. Từ ngày độc lập của vương quốc Mã Lai vào năm 1957, báo chí Mã Lai chưa hề biết đến dân tộc Champa là ai và vương quốc Champa nằm ở đâu. Sự ra đời “Ngày Văn Hóa Champa” vào năm 1988 đã biến di sản Champa thành một thông tin bùng cháy liên tục trong 3 tháng trường trên các trang báo chí và đài phát thanh và truyền hình Mã.

Hiện tượng thứ hai là biến cố chính trị. Trước “Ngày Văn Hóa Champa” tại Kuala Lumpur, tất cả người Chăm Hồi Giáo tị nạn tại quốc gia này hơn 25 ngàn người không dám nhắc đến tên Champa mà chỉ khai với chính quyền Mã Lai rằng họ là người Islam Kampuchia, tức là người Khmer theo đạo Hồi. Sau Ngày Văn Hóa Champa, chính phủ Mã phát hiện rằng không có người Campuchia Hồi Giáo tị nạn tại vương quốc Mã Lai mà chỉ có dân tộc Champa Hồi Giáo sinh sống ở Campuchia mà thôi. Kể từ đó, hàng ngàn người Chăm đổ xô vào cơ quan tị nạn để xin thay đổi danh xưng người Campuchia thành dân tộc Champa để nhận sự bảo trợ của chính phủ.

Hiện tượng thứ ba là giới nghiên cứu khoa học. Sau Ngày Văn Hóa Champa, danh xưng Champa trở thành một chủ

Ca sĩ Từ Công Phụng

Hình kỷ niệm. Từ trái sang phải: Bá Trung Xin, Dương Tấn Thi, Từ Công Ánh, Thập Thị Thiệu, Y Lo Nie, Thạch Ngọc Huệ

đề hấp dẫn lôi kéo hàng loạt cơ quan nghiên cứu Mã Lai chú tâm đến vấn đề của vương quốc này qua các cuộc hội thảo và thiết kế chương trình nghiên cứu, thu hút đài phát thanh và truyền hình truyền bá thông tin về Champa.

Ban văn nghệ SKI-Champa Đan Mạch chụp chung với Ts. Abd. Rahman, Bộ Văn Hóa Mã Lai